Ժ ՏԱՐԻ — ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1905—ՎԱՐՆԱ — Թիւ 80

ՊԱՅՄԱՆՔ
ԲՈՒԼՂԱՐԻԱ
Տարեկան 12 Ֆր.
Վեցամսեայ 6 Ֆր.
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ
Երկու թիւր մէկ ծրարով
Տարեկան ... 14 Ֆր.
Վեցամսեայ ... 7 Ֆր.
ԱՄԵՐԻԿԱ
Տարեկան 2.60 Տօլար
Վեցամսեայ 1.50 »
ԿԱՆԽԻԿ
Ծանուցման տողը 20 սանթիմ

ԻՐԱՒՈՒՆՔ

ԼՐԱԳԻՐ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԵՒ ՇԱԲԱԹ

ՀԱՍՑԷ
Rédaction du journal
Iravounk
VARNA (Bulgarie)
Редакция
Въ Вѣстникъ
Иравункъ
ВАРНА

Գրութիւնք ետ չեն տրուիր

ԵՐԿՈՒ ԿՐԱԿԻ ՄԷՋ

Թիֆլիս 28 Հոկտ.

Շարունակ կռիւ մղելով իւր կեանքի ու գոյքի ազատութեան խոչնդոտների դէմ, հայը ոտք էր դրել քաղաքակրթութեան ճանապարհի վրայ և առաջ էր գնում։ Եւ գրեթէ բոլորը խոստովանում են, որ նա առաջինն էր, ամենատոկունն ու ապագայ խոստացողն այդ ճանապարհի վրայ, որ միացնում էր Եւրոպան Ասիայի հետ. Հայն այս երկուսի մէջ մի ապահով կամուրջ էր կազմում։

Մեր ամբողջ հասարակական կեանքն ապացոյց է դրան։

Մենք զարգացնում էինք մեր գրականութիւնն ազդուելով Եւրոպայից ու Ռուսիայից, զարգացնում էինք մեր դպրոցը, մեր երկրի արդիւնաբերութիւնը. մենք առաջինը կովկասեան ազգերից յարեցինք Եւրոպային և իւրացրինք նրա շատ կողմերը, երբեմն նոյնիսկ կուրօրէն, առանց ընտրութեան։ Մենք արձագանք էինք տալիս Ռուսիայի լաւագոյն գաղափարներին ու հոսանքներին. մեր բանւորութիւնն այնպէս շուտով կազմակերպուեց ու տոգորուեց Ռուսիայի բանւորական շարժումների հետ ձեռք ձեռքի տուած։ Շատ շրջաններում ազգայնութեան գաղափարն սկսել էր նսեմանալ և տեղի տալ հանուր մարդկային, ազգերի միութեան մեծ գաղափարին։

Սակայն մեզ թոյլ չտուին շարունակել այն ուղին, որով ընթանում են բոլոր քաղաքակիրթ ազգերը։ Ցանկարծակի մեր կեանքի հորիզոնը մթնեցրին բարբարոսութեան մի այնպիսի ամպրածով, որպիսին է Թրքական վայրագութիւնը. որ ձգտում է կանգնեցնել յօգուտ իւր հայի յառաջդիմական շարժումը, չորացնել մեր քաղաքակրթութեան աճող ծիլերը, որովհետեւ Թուրքը դեռ չէ կամենում ճանաչել այն ու չի ձգտում հային հասնել. Նախ հայի ջնջումը եւ ապա սեպհական քաղաքակրթութիւն (երեւի չինգիզխանական)։ահա Թուրքի իդէալը։

Այս այսպէս լինելով միանգամ ընդ միշտ խանգարուել է հայի ձգտումների ուղին և հասցրել հային կեանքի ու մահուան կռւին։ Թուրքին համոզել, որ եղբայրասպանութիւն չանէ, որ չգնայ ընդդէմ մարդկութեան սրբազան գաղափարին՝ չյաջողուեց ոչ հային, ոչ եւրոպական ու ռուսական լաւագոյն մամուլին։ Թուրքը չկամեցաւ լսել ոչ մի բարեկամական խորհուրդ, ոչ մի բարոյական քարոզ։ Այսպէս՝ հայը մնաց երկու կրակի մէջ։

Երկու մեծ, իրար հակառակ ոյժերի մէջ տեղն էր ինկած հայը։ Ցո՞յց տալ Եւրոպային ու ամբողջ աշխարհին, որ քաղաքակրթուած է և անկարող բարբարոս լինել, թէ՞ ցոյց տալ Թուրքին, որ ինքն էլ գիտէ մահուան վտանգի դէպքում մահացնել ուրիշին և շարունակել, ապրել դաւաճանե՞լ փայփայուած սկզբունքներին իւր վըրայ վերցրած դերն առաջ տանելու մէջ, թէ՞ մեռնել, լինել թէ չլինել։ Այլ բան կը լինէր, եթէ չքայքայուէր հայի տնտեսութիւնն ու արդիւնաբերութիւնը և քար սեղմելով կրծքին կարողանար տանել մի քանի արեան ցուքեր, բայց այդպէս չէ։ Եթէ հայը շարունակէ այսպէս առատօրէն մարտիրոսներ տալ աշխարհին իւր բարոյական ու քաղաքակրթական աստիճանը ցոյց տալու համար, սխալուած պիտի լինէր գալոց սերնդին խոստովանելու, որ ինքն անպէտք ազգ է եղել, անկենսունակ։ Բայց քանի որ ինչպէս ամէն մի ազգ, այնպէս էլ հայը դեռ ապրելու և պատմութեան մէջ որոշ դեր կատարելու ձգտումն ունի—իսկ առանց դրան ամէն մի գոյութիւնն ինքնախաբէութիւն է—, չպէտք է մարտիրոսանայ թէկուզ իւր ամենաչնչին մասով։ Ժամանակ է աշխարհի երեսովը տալու, թէ բաւական է, որքան նա անլուր գազանութիւնների հանդիսատես եղաւ, որքան հրճուեց անմեղների մարտիրոսութեամբ։ Թող մեզ անքաղաքակիրթ ու բարբարոս համարեն. միայն թէ չանչնչանանք, չհիծուենք այլոց անշահ գովեստների օրօրների տակ, որոնք արդէն ատելի են դարձել։ Հայը միշտ նահատակ է եղել այդպիսի օրօրների։ Այժմ հասել է ժամը, երբ այլեւս չենք կարող ինքսապան լինել, երբ մեր առաջին պահանջն է ապրել, ապրել սեպհական ոյժերով. Թող լրագրութեան մէջ ընդգծեն հայի «հրոսակախմբերի», «աւազակութիւնների», «բարբարոսութիւնների» մասին. դա մեր պատիւը կը լինի մինչեւ այն ժամանակ, երբ մեզ ազատ կը թողնեն, չեն դիպչիլ մեր կեանքին ու գոյքին եւ կասկն. «Ապրիր ազատ քո կեանքով, մենք քեզ չենք խանգարիլ»։ Այդ ժամանակ ահա հայը կը գրկէ իւր բարի հարեւանին, իսկական մարտիրոս կը դառնայ բարոյականութեան, քաղաքակրթութեան, ազգերի ազատութեան բարձր գաղափարներին, ինչպէս էր մինչեւ փետրուարեան Թրքական գազանութիւնները։ Բագուի, Երեւանի, Նախիջեւանի, կրկին Բագուի, Բալախանու ու Շուշու եւ գաւառների աւերածից ու արիւնհեղութիւնից յետոյ ոչ մի հայ չի կարող «բարբարոս» չլինել, թէկուզ Թուրքը եօթ սերնդով սպառնայ մեզ։ Թող այդ բանը լաւ հասկանայ Թուրքը, մանաւանդ բէկերի թաթերում ճզմուող ու քաւութեան նոխազ դարձած Թուրք գիւղացիութիւնն ու առ հասարակ խեղճ դասը.

Ա. Գ.

ԿՈՎԿԱՍԻ ԴԷՊՔԵՐԸ

Կովկասի թերթերը այլեւս «մամլոյ ազատութիւն» վայելելով, յայտնի համարձակ սկսած են իրենց կարծիքները յայտնել. Հոկ. 22 ին Տըփղիսի մէջ տեղի ունեցած կոտորածին պատասխանատուութիւնը ուղղակի կառավարութեան վրայ կը բեռցընեն շատ իրաւամբ. որովհետեւ հոկտեմբեր 18 էն մինչեւ 21, Զարի մանիֆէսթին ազդած ընդհանուր ուրախութենէն գինովցած ժողովուրդը խուռն բազմութեամբ փողոցները լեցուած ըլլալով հանդերձ ոչ մէկ անկարգութեան տեղի չէր տուած, նոյնպէս զօրքը ամենայն կարգապահութեամբ իր պաշտօնը կը կատարէր. Բայց 21 ի երեկոյին եւ 22 ին կառավարական պալատին կողմէն դուրս եկող թափոր մը որ գիւանաբանական վարչութեան յետադիմական պաշտօնեաներու կարգադրութեամբը կազմուած էր եւ խաղախներու ու կանոնաւոր զօրքերու ընկերակցութեամբ կը յառաջանար «Աստուած Զարը պահպանէ» երգելով յարձակումը սկսաւ եւ անխիղճ վայրենութեան ամենաքստմնելի ապացոյցները տուաւ, ջնջելով ու քանդելով ինչ որ յառաջդիմական էր եւ ինչ որ ազատական։

Տփղիսի թերթերը այդ կոտորածին յանցանքը կառավարութեան եւ զինուորականութեան կը վերագրեն ու կը պահանջեն զօրքերուն հեռացումը։

—Տփղիսի մէջ տարածուած են հետեւեալ պարունակութեամբ թռուցիկներ թուրքերէն լեզուաւ.

«Թիֆլիսում ապրող մուսուլմաններին եւ հայերին։» Եղբայրնե՛ր, խընդրում ենք ձեզ նշանակութիւն չտաք այս օրերս տարածուող լուրերին, բայց որոնեցէք նրանց աղբիւրը։ Եղբայրնե՛ր, մուսուլմանների եւ հայերի մինչեւ այժմ թափուած անմեղ արիւնը եւ աւերուած կայքերը չեն գոհացնում անիծեալ խըռովարար չէյթաններին. Նրանք ուզում են Բագու եւ ուրիշ քաղաքներ դարձնել նաեւ մեր ցարդ հանդարտ ու խաղաղ Թիֆլիսը։ Բայց յայտնի է որ Թիֆլիսի մուսուլմաններն ու հայերն այնքան վայրենի չեն, ինչպէս այդ քաղաքների բնակիչները, որպէսզի առիթ տան թանկագին անմեղ արիւն թափելու։ Իմացէք. որ մեր մէջ այդ լուրերը տարածում են այն խուլիգանները, որոնց նպատակն է ժողովրդական աղէտների

ժամանակ թալանն ու գողութիւնը »։

—Վեհ. Կաթողիկոսը հեռագրած է Ալէքսանդրապոլէն հոկտ. 24 ին ։

«Իմ հոտս Պագու քաղաքին մէջ ենթարկուած է անխնայ կրակի, թալանի եւ կոտորածի խուլիգաններու կողմէ ։ Հայոց տուները եւ գոյքերը այրուածեն. կողոպտուած եւ Հայոց բազմաթիւ խանութներ. սպաննութիւնները կը շարունակուին ։ Հայ քահանայ մը բսպաննուած է թաղման կարգ կատարելու միջոցին ։ »

Վեհ. Կաթողիկոսը ուրիշ հեռագիր մը տուած է հոկտ. 25 ին ·

«Պագուէն առաջ տեղեկութիւններու համեմատ , հոկտ . 23 ին սպաննուած հայերու թիւը 30 է աւելի է, հրդեհուած են հայոց շատ մը խանութներ եւ տուներ . քաղաքին մէջ խուլիգանները ժողովներ կը գումարեն , ուր հայերու դէմ բորբոքող ճառեր կարտասանուին, սուտ լուրեր կը տարածուին իբր թէ հայերու ռումբեր ձգելու մասին եւ կոչ կընեն հայերը ջարդելու ։ »

Պագուէն տփղիս տրուած է հոկտ. 27 ին հետեւեալ հեռագիրը ·

«Կացութիւնը ծանր է, խուլիգանները եւ թուրք խուժանն ցորեկ օրով հայոց թաղերէն կանցնին։ կը կոտորեն. կը կողոպտեն ու յետոյ կը հրդեհեն ։ Այս ամենը կը կատարուի զօրքի աչքի առջեւ . խաղախները կօգնեն թուրք խուժանին եւ խուլիգաններուն ։ Մեռածները եւ սպաննուածներն չեն թաղուիր, որովհետեւ անցեալ շաբաթ Հայագիւղի Մ. քհն. Խորխոռունին հայոց գերեզմանատանը մէջ մեռել թաղելու ատեն սպաննուեցաւ թուրքերէն եւ շատեր վիրաւորուեցան » ։

Պագուէ հոկտ. 28 ին կը հեռագրեն .

«Հայերս, բարւոք համարելով աղէտները մոռնալ, կը բանանք խանութները եւ գրասենեակները, բայց երբ թուրք խուժանը կսկսի խուլիգաններու հետ խանութները թալանել եւ այրել, կ՚ստիպուինք տուներուն մէջ պահուիլ ։ Տուներուն մէջ նստած օգնութեան կը սպասենք։»

—Բեզներապ. գործակալութիւնը Պագուէն կը հեռագրէ հոկտ . 27 ին ։

«Քաղաքը պատերազմական տեսք ունի ։ Ռուսերը կը պահանջեն հայերը զինաթափ ընել եւ հեռացնել ։ Ոստիկանութիւնը զեկուցում տուեր է թէ իւրաքանչիւր պաշարուած տան մէջ պայթած էին 20-30 50 ռումբ · » (?)

—Պագուէն «Վօզ» թերթին կը հեռագրեն ·

«Զիաքարշ չկայ. խանութները փակ են ։ Խուլիգանները կը փորձեն քաղաքը այրել . կողոպտման մասնակի դէպքեր կան, նաեւ շատ սպաննուածներ ։ Ընդհ. նահանգապետ Ֆուկթիէվը կը յայտարարէ, որ այն լուրերը թէ հայերը ռուս բնակիչներ մորթեր են ռումբ ձգեր են, սուտ են ։ Քաղաքապահ զօրքի հրամանատարն այս վայրկեանին հրաման տուաւ գնդակահար ընել հրձիգները եւ կողոպտողները ։ Շաբաթուան մը ընդհարումներէն յետոյ հանգստացում կը նշմարուի ։ Վաղը տեղական թերթերը լոյս կը տեսնեն առանց գրաքննութեան ։»

—Տփղիսի առաջնորդը Պագուէն ստացած է հոկտ. 28 ին հետեւեալ հեռագիրը .

«Այրուած են 13 հայոց տուներ , թալանուած եւ քանդուած են բազմաթիւ հայ վաճառատուններ · սպաննուած են 60է աւելի հայեր եւ Մեսրոպ քհն. Խորխոռունին ։ Երրորդ օրն է որ խաղաղ է · գործադուլը վերջացաւ · լրագիրները հրապարակուեցան . քաղաքը իր սովորական տեսքը կը վերստանայ . տրամադրութիւնը անհանգիստ է » ։

— Ասխապատի թուրքերը ռուս զինուորներուն մէջ մտնելով, ջանացած են համոզել թէ թուրքեր եւ ռուսեր եղբայրներ են եւ պէտք է միացած ջարդեն հայերը ։ Ռուս մուժիկները լաւ ծեծ մը տալով վռնտած են այդ թուրքերը ։

ՎՐԱՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Հայաստանի մեծութեան և փառքի օրերուն մէջ հայկական եկեղեցւոյ հովանաւորութիւնը և պաշտպանութիւնը վայելող Վրաց եկեղեցին և ազգը հաւասարապէս դժբաղդ եղաւ իր հզօր դրացիին, հայկական թագաւորութեան անկումովը ։ Անկէ ի վեր թէեւ մինչեւ ԺԹ դարու սկիզբները Վրաստանը ընդհատօրէն իր անկախութիւնը պահեց, բայց անպաշտպան և առանց դաստիարակի մնացած տղու մը պէս հետզհետէ զրկուած էր ու կը զրկուէր բարոյական ամէն ուժէ և այդ քայքայուն վիճակին մէջ ասկէ դար մը առաջ Ռուսաց տիրապետութեան կենթարկուէր, և քաղաքական լուծին հետ Ռուսաց եկեղեցական լուծն ալ կը ծանրանար այդ ազգին վրայ ։

Վրաց Կաթողիկոսութեան պաշտօնը տրուած էր այլ եւս ռուս եկեղեցականի մը, որ «Վրաստանի էքզարք» անունին տակ կը ջանար ջնջել, անհետացնել հետզհետէ ինչ որ վրական էր և ինչ որ հին թագաւորութեան և անկախութեան յիշատակները կը զարթուցանէր ։

Վրացիք բռնադատուած կը տանէին այս տարօրինակ կրկնակ լուծը առանց լուրջ և դիմադրական բողոքի · Բայց, ինչպէս կերեւայ, ռուսական ինքնակալութեան անկումի սա օրերուն , յորում հպատակ շատ մը ազգեր իրենց իրաւունքները վերստանալու համար լուրջ միջոցներու կը դիմեն , Վրացիք ալ չեն ուզած անտարբեր մնալ , և վերջապէս համարձակութիւն ունեցած են հոկտ. 11 ին ազնուականներէ և մտաւորականներէ բաղկացեալ պատուիրակութեամբ մը ներկայանալ Կովկասի փոխարքային և աղերսագիր մը ներկայացնել անոր ՝ վրաց եկեղեցւոյն իր նախկին ինքնավար կառավարուելու ձեւը վերադարձուելու խնդրանքով ։ Ահա այդ աղերսագրի ուշագրաւ մէկ քանի մասերը ։

Տասնեւվեց դար է որ վրական ժողովուրդը երկրպագում է աստուածային խաչին · իւր պատմական կեանքի ընթացքում բազմատեսակ փորձանքներ է կրել նա իր հաւատքի ու դաւանութեան պատճառով ։ Ամբողջ դարերի ընթացքում վրացի ժողովուրդը հեծել է արեւելեան աշխարհակալների լծի տակ, սակայն նրա եկեղեցին մնացել է անյողդողդ ու կենդանի մեծ է եղել նրա ոգին, զօրաւոր նրա ամրութիւնը, որ յենուած էր հովիւների ու հօտի միութեան վրայ. փառաւոր է եղել նրա մարտիրոսների արիւնով ներկուած ճանապարհը, որով յառաջ է վարել վրացի ազգը, մխիթարելով, քաջալերելով եւ ուղղելով նրան դէպի քրիստոնէական, հասարակական եւ պետական կեանքի իդէալները ։ Բայց հասաւ վերջին հարիւր տարուայ ժամանակը, որ վրական եկեղեցին կառավարւում էր ռուսական էքզարքներով . եւ ինչ ենք տեսնում ։ Հաւատքն սպանուած է իւր ժողովուրդի մէջ · կրօնական անտարբերութիւնը տիրել է ժողովրդի բոլոր դասակարգերին. թափանցելով ժողովրդական մասսայի մինչեւ ուղն ու ծուծը ։ Եկեղեցիները դատարկ են մնում մեծ տօներին անգամ. Նրանք համարեա ամեն օր ենթակայ են սրբապիղծ կողոպտումների , մի բան որ նախկին դարերում երբէք լսուած չէ ։ Ծխականները մերժում են իրենց հովիւներին վճարել կրօնական արարողութիւնների համար ենթադրուած վարձատրութիւնը, իսկ տեղեր էլ կան , ուր նրանց գոյութիւնն իսկ չեն ուզում ճանաչել ։ Թիֆլիսի եւ Քութայիսի նահանգների հոգեւորականութիւնը , դրուած լինելով անելանելի կացութեան մէջ, Վրաստանի էքզարքին գրաւորապէս եւ իրենց պատգամաւորութեան միջոցով յայտնում է, որ նա դատապարտուած է սովամահ լինելու եւ, եթէ կառավարութիւնը չապահովէ նրա գոնէ աղքատիկ կացութիւնը, նա ստիպուած պէտք է լինի հրաժարուել իւր հոգեւոր պաշտօնից, վերադառնալ աշխարհականութեան եւ աշխարհային միջոցներով հայթայթել իւր հացը ։ Մի խօսքով , վրական եկեղեցին ներկայումս գտնւում է իւր ճգնաժի մէջ , եւ ճիշդ այն ժամանակ, երբ Կովկասի միւս ազգութիւնների մէջ թէ հաւատքն է ամուր կեցած

ԲԱԳՈՒԻ ՀԱՄԻՍԼԱՄԱԿԱՆՆԵՐԸ

(Արտատպուած «Նոր-Դար» էն) (5)

Գ.

[Շար. նախորդ թիւէն]

Բայց ինչո՞ւ համար ։

Նրա համար՝ որ դառնայ մի օտար պետի սորուկը եւ տուրք տայ օտար պետութեան ։

Ամենասնոտիքին զրպարտութիւն է , որ եւրոպացիներն իբր թէ ուզում են ոչնչացնել իսլամը ։ Եւրոպացիները այնքան սատարիկ յարգում են կրօնի ազատութիւնը որ, կարելի է ասել , այդ նրանց դաւանանքն է ։

Ինչպէս կարող են նրանք հեռաւոր երկիրներում հալածել իսլամը, երբ իրենց մօտ Եւրոպայում թոյլ են տալիս իրենց կրօնակից քրիստոնեաներին մահմեդականութիւն ընդունել ։ Արեւմտեան Եւրոպայում կան այժմ,—թէեւ, ի հարկէ, շատ քիչ, մուսուլմաններ ֆրանսացիներից, անգլիացիներից, գերմանացիներից եւ այլն ։

Քրիստոնեաների կողմից իսլամը ոչնչացնելու այս կարծեցեալ սպառնալիքն ամենավտանգաւոր եւ ամենանշանաւոր կէտն է համիսլամականութեան մէջ ։

Իրենց հնարած այս սպառնալիքով համիսլամականները մուսուլմանների մէջ վառ են պահում անշէջ ատելութիւնը քրիստոնեաների դէմ, եւ այս բանը մեծապէս նպաստում է նրանց ընդհարումներ յարուցանելու մուսուլմանների եւ քրիստոնեաների միջեւ , երբ նրանք հարկաւոր են համարում անցնել գործի պրոպագանդից, ինչպէս այդ արեցին այժմ մեր դժբաղդ երկրում ։

Այն կարծեցեալ վտանգը , որ իբր թէ սպառնում են քրիստոնեաները մահմեդական կրօնին, մուսուլմաններին հարկադրում է իրենց հայեացքը դարձնելու դէպի թուրքաց սուլթանը , որն իբր թէ պաշտպանում է ընդհանրապէս իսլամը եւ մասնաւորապէս իսլամի սուրբ վայրերը Եւրոպայի դէմ ։

Եւ շնորհիւ այս բանի ստացւում են այն միլիոնները, որ ներկայումս մուսուլման աշխարհի ամեն ծայրերից թափւում են, իբրեւ նուէրներ, Թիւրքիայի գանձարանը եւ որոնցով կառուցւում է Հիջասի երկաթուղին ։

Դ,

Համիսլամականութեան գլխաւոր տարածողը Ռուսիայում Բագուի յայտնի հարուստ Հաջի Զէյնալ—Աբդին Թաղիեւն է ։

Այդ տղանդին նրան հաղորդակից է արել Ալի-Մարդան-բէկ Թոփչիբաշեւը, սրանից 8—9 տարի առաջ ։

Թոփչիբաշեւը դեռ եւս ուսանող էր Ռուսիայում, երբ նրա դպրոցական ընկեր Ալի-բէկ Հուսէյն զադէն, աւարտելով , փախաւ Թիւրքիա ։ Մտնելով այնտեղ զինուորական ծառայութեան եւ յարելով համիսլամականների կուսակցութեան , Հիւսէյին-զադէն սկսեց պարապել համիսլամականութիւնը Կ. Պոլսից Պարսկաստան եւ Կովկաս տարածելու գործով ։ Այդ վարդապետութեան ամենաեռանդուն պրոպագանդիստներից մէկը դարձաւ Թոփչիբաշեւը իւր ընկեր Հիւսէյին-զադէի ազդեցութեան շնորհիւ ։

Ռուսիայից Կովկաս վերադառնալով, Թոփչիբաշեւը (Թիֆլիսցի) սկսեց ծառայել դատական վարչութեան մէջ իբրեւ գիւղատնտեսան պաշտօնեայ, փաստաբան դարձաւ եւ , աջողութիւն չունենալով, սկսեց շահաւէտ գործերի ետեւից ընկնել ։ Սրանից 8—9 տարի առաջ կարողացաւ համիսլամականութեան զինուոր գրաւել տալ արխիմիլիոններ Թաղիեւն, որը նրան յանձնեց իրեն պատկանող եւ Բագուում ռուսերէն լեզուով լոյս տեսնող «Կասպի» լրագրի խմբագրութիւնն ու հրատարակչութիւնը ։

Այդ ժամանակից ի վեր համիսլամականութիւնը Ռուսիայում ունի իւր սեպհական օրգանը ։

Թոփչիբաշեւի խմբագրութեան հէնց սկզբից «Կասպի»ի մշտական աշխատակից դարձաւ Ահմէդ-բէկ Ագաեւը ։ Այս վերջինս , որ դրանից առաջ էլ գրում էր համիսլամական

եւ թէ հոգեւորականութիւնը իւր արժանի յարգն ու ազդեցութիւնն է վայելում ։

Ինչո՞ւմն է կայանում, ուրեմն, վրական եկեղեցու այդ սոսկալի անկման պատճառը ։ Ինչո՞ւմն է կայանում վրացի մարդու միջից հաւատքի անհետանալու չարժաւրիթը, այն միեւնոյն վրացու, որի մասին բիւզանդական նշանաւոր պատմաբան Պրոկոպիոս Կեսարացին ասում է, «Վրացիները յայտնի եղած բոլոր քրիստոնեայ ժողովուրդներից աւելի լաւ են պահպանում քրիստոնէական դաւանութեան օրէնքները» ։

Վրական ուղղափառ եկեղեցին փրկելու համար, հարկաւոր է նրան կեանք ներշնչել, չնորհել նրան իւր նախկին կանոնական կազմակերպութիւնը իւր լիակատար ամբողջութեամբը, վերադարձնել նրան իւր բոլոր իրաւունքներով ու պարտականութիւններով ։ Ուրիշ ոչ մի ճանապարհ չկայ ։ Այդ գործողութիւնը վերջ տալով հարիւրամեայ անարդարութեան, միեւնոյն ժամանակ կը ծառայի Ռուսիայի հետ Վրաստանի առաւել սերտ կապերով կապուելուն . . .

ԶԱՐԻՆ ՄԱՆԻՖԷՍԹԸ

Երեկոյ մը, ծովու վրայ, Էքինատեան կղզեաց մօտ, Թոմուզ անուն նաւուղիղը մեծ Բանի մահը լացող խորհրդաւոր ձայներ լսեց, մինչդեռ հելլենական աստուածոց սպիտակ տաճարները միշտ կանգուն կեցած էին, եւ բոլոր աստուածային պատգամները չէին տակաւին լռած ։ (*)

Կ՚ըսեն թէ՝ երբ Նիքոլա Բ. երեկոյ մը խաչակնքելէ յետոյ ստորագրեց մանիֆէսթը, որով կը գիջանէր յեղափոխութեան սարսափած, քանի մը ազատութեանց խոստումը ընել, մերձակայ սենեկի մը մէջ յանկարծ հեկեկանաց ձայներ պայթեցան, Մեծ-Դուքսերը եւ բարձրաստիճան պաշտօնեայք բարձրաձայն կողբային ինքնակալութեան մահը, ոչ թէ այն անստոյնը իրօք մեռած եւ այլ եւս վերապրելու անկարող ըլլալուն համար, այլ անոր համար որ այս անգամ այնպիսի հարուածով վիրաւորեր էր, որմէ երբէք բժշկուելու հնարը չ՚կար ։

Ռուսիոյ ամբողջ ժողովուրդը, իբ արտաքոյ կարգի համայնական գործադուլով, իր տիրոջմէն առաջին մէկ գիջում մը կորզեց ։ Բայց ժողովուրդը գոհ չերեւիր ոչ կայսերական մանիֆէսթէն եւ ոչ կոմս Վիթթէի պաշտօնագրէն ։ Անշուշտ այս անգամ մի հրատարակուածը՝ Տումայի հաստատութեան համար յունվար 25 ին, մարտ 3 ին եւ օգոստոս 19 ին արձակուած պաշտօնագրութեանց ամբողջացնողն է ։ Բայց ինչպէս նախորդ Ուքազներուն մէջ, այնպէս ալ այս մանիֆէսթին մէջ հանելուկական խոստումներէ զատ բան մը չկայ, եւ ոչ ալ ապահովութիւն մը կայ որ այն խոստումները պիտի կատարուին ։ Որչափ մեզ կարելի է գուշակել այն թանձր ու տեղ տեղ անհասկանալի լեզուով գրուած պաշտօնագրած տողերու մէջէն Զարը ճանաչած է « անձանց անբռնաբարելիութիւնը, ազատութիւնը խղճի, խօսքի, հաւաքման եւ ընկերութեան» կընդլայնէ նաեւ կայսրութեան Տուման ընտրութեան իրաւունքը, կըսէ « կարելի եղած չափով, որչափ ժամանակի կարճութիւնը կը ներէ մինչեւ Տումայի հաւաքումը ։ » Մանիֆէսթը կուզէ «ապահովել ժողովրդեան ընտրելոց համար իրական մասնակցութիւն մը Կայսեր անուանած իշխանութեանց գործոց օրինաւորութեանը հսկելու համար ։» Նոյեմբերի 1 ին արձակուած ուքազ մը եւս կը սահմանէ նախարարաց ժողովը, որոյ պաշտօն տրուած է Կայսրէն առաջ ստանալ վարչութեանց պետերէն եկած տեղեկագիրները, բոլոր գաւառային բարձրաստիճան պաշտօնէից անուանումները հաստատել, եւ Տումային ու Տէրութեան նիւթարկուած օրէնքի առաջարկութիւնները քննել ։

Կոմս Վիթթէի ուղղեալ պաշտօնագիրը՝ քաղաքական ոճրագործութեան նախաչաւիղէ մը յետոյ, գաղափարակից անդամներէ բաղկացած կառավարութեան մը հաստատութիւնը հարկաւոր կը յայտարարէ, եւ որոշ ժամանակի մը մէջ ըլլալիք տնտեսական բարենորոգումներ կը ծանուցանէ ։ Կը խոստանայ ընտրական չէզոքութիւն, եւ Տումայի որոշումները յարգել «եթէ այս որոշումներն ըլլան Ռուսիոյ պատմական մեծութեան հակառակ չըլլան ։» Գալով կառավարութեան գործողութեան, ահա անոր եղանակը զոր չորս յօդուածներով կը սահմանէ այսպէս .

1.—Ուղղութիւն քաղաքային ազատութիւնը հաստատելու եւ անոր երաշխաւորութեան հաստատութեան մէջ ։

2.—Բացառութեան օրէնքները մէկդի դնելու փափաք ։

3. Կառավարութեան ամեն ներկայացուցիչներուն գործառնութեանց համաձայնութիւն ։

4.—Ընկերութիւնը կամ Տէրութիւնը բացորոշապէս չ՚սպառնացող գործոց դէմ զսպողական միջոցներ չը գործածել, ընկերութեան կամ տէրութեան բացորոշ կերպով սպառնացող գործոց դիմադրութիւն եւ այս օրինաց եւ ազգին ողջամիտ մեծամասնութեան բարոյական միութեան վրայ յենլով ։

Դիտել արժան է այս բանաձեւերու կրճատական եղանակը ։ Ո՞վ պիտի ունենայ պաշտօն որոշելու համար թէ՝ ինչ բան է կամ չէ հակառակ Ռուսիոյ պատմական մեծութեան ։ Ի՞նչ է բացառութեան օրէնքները մէկդի դնելու փափաք ըսուածը, Որո՞նք են այս գործողութիւնք որք կսպառնան ընկերութեան կամ տէրութեան ։ Ի՞նչ նշանով կրնայ ճանչցուիլ ուղղամիտ մեծամասնութիւնը ։

Ամեն ասոնք ուղղութեան եւ անկեղծութեան տպաւորութիւն չեն տար, որովհետեւ ուղղութիւնը եւ անկեղծութիւնը միայն բառերու մէջ կը տեսնուի եւ ոչ այլուր ։ Ասկէց զատ՝ Զարը եւ կոմս Վիթթէ բնաւ քաղաքական ներողութեան խօսքը չեն ըներ (*) եւ ոչ յիշատակութիւն մը Ռուսիոյ նուաճեալ կամ միացած ազգայնութեանց վրայ ։ Հարկ չէ ուրեմն զարմանալ եթէ մանիֆէստին հրատարակութեան օրը մա ժողովուրդը խրախճանաց նշաններ ցոյց չտուաւ, եւ միայն բոլիցեան էր որ ինքնիրեն կամեցաւ դրօշակներ պարզել ի նշան պաշտօնական ուրախութեան ։

Ասկէց զատ հազիւ թէ մանիֆէսթը հրատարակուեր էր որ զօրապետ Թրէբով իւր զօրաց հրամայեց յարձակիլ բազմութեան մը վրայ որ մինչեւ այն ատեն ոչ մի բռնաբարութիւն չէր բանեցուցած, եւ շատ քաղաքներու մէջ ալ այս միջոցիս կառավարութեան կուսակից խումբեր իրենց հաւատարմութիւնն յայտնելու համար ուսանողներ ջախջախելու ետեւէ են ։ Իսկ նուաճեալ ազգաց գալով, գէթ առնոնցմէ մին՝ իրենց դէմ Զարին եւ իր նախարարին ըրած մոռացկոտութիւնը ուղղելու վրայ է, վասնզի Ֆինլանտացիք ոտք ելնելով ստիպեցին իշխան Օպէլէնսքին իր պաշտօնէն հրաժարիլ այն կէտին՝ որ նա կը պատրաստուէր փախչել ։

Այսպէս ահա յեղափոխութիւնը կը շարունակէ, եւ ինքնակալութեան ուշացող եւ կմկմած գիջողութիւնները այսուհետեւ չեն կարող կասեցնել զայն ։

ԲԻԼԷՐ ՔԻՑԱՐ

(*) Ցունական դիցաբանութենէ օրինակ. Ծ. Խ.

[*] Յետոյ հրատարակուեցաւ քաղաքական յանցաւորներու ներման հրովարտակը ։ Ծ. Խ.

ոգով «Բազնիք» ի մէջ, դարձաւ համիսլամականութեան կատարեալ քարոզիչ ։ Նա մշակեց համիսլամական հրապարակախօսի մի տիպ, որ գրում է Ռուսիայում ռուսերէն լեզուով ։ «Բասիրէ»-ի մէջ սովորաբար խօսւում է այն մասին, որ եւրոպական բարքերն ու սովորութիւններն իբր թէ ապականիչ են, որ եւրոպական քաղաքակրթութիւնն իբր թէ ընկած է եւ ստորին աստիճանի վրայ է գտնըւում ։ Եւ այս բոլորը ծախւում է իբրեւ զուտ ճշմարտութիւն ։

Միւս կողմից՝ չարիաթի սոցիալական կարգերը, մահմեդական պետութիւնների եւ հասարակութիւնների հոգեւորական կազմը եւ ա՛յն, որ այդ պետութիւնների եւ հասարակութիւնների մէջ գիտնական ոչ մի ազատ միտք թոյլ չի տրւում, այս բոլորը փառաբանւում է եռանդագին ։

Սրա հետ միասին Թիւրքիայի վարչական, զինուորական, տնտեսական եւ բոլոր միւս կարգերը դրւում են այնպիսի անհասանելի բարձրութեան վրայ, որ «Բասիրէ»-ի Թիւրքիան հանդիսանում է իբրեւ ժամանակակից, հզօր եւ բարեկարգ պետութեան մի տիպար ։

Որովհետեւ շիականութիւնը կարելի չէ բացարձակ կերպով հայհոյել Բագուի շիա բնակչութեան մէջ, այդ պատճառով «Բասիրէ»ն դիմում է ոլորապտոյտ ճանապարհների ։

Կրօնական մի քանի խնդիրների մէջ շիաների եւ սիւննիների կարծիքները տարբերւում են ։ Թէ շիաները եւ թէ սիւննիներն իրենց հայեացքները հիմնում են ղուրանի տաղերի վրայ ։ Բայց սիւննիներն այդ տաղերը բացատրում են բառացի, իսկ շիաները—փոխաբերական մտքով ։

Եւ ահա «Բասիրէ»-ի համիսլամականները հետեւեալ երգն են երգում.

«Շիականութիւնը եւ սիւննիութիւնը խեղաթիւրում են իսլամը, թշնամութիւն են ստեղծում մուսուլմանների միջեւ եւ կործանում են նրանց ։ Վերադառնանք ղուրանի տառացի իմաստին » . . . այսինքն սիւննիութեան ։

Պէտք է խոստովանինք, որ «Բասիրէ»-ի պրոպագանդան աջողութիւն ունի անտարակոյս ։

Մուսուլման ընթերցողները, հաւատալով Թիւրքիայի ոյժի եւ հզօրութեան մասին «Բասիրէ»-ի գրածներին, սկսել են ձգտել դէպի Թիւրքիան իբրեւ արեւելքի ապագայ տիրոջ, եւ նրանք շատ էլ գլուխ չեն կոտրում, իմանալու համար թէ այդ պետութեան մէջ ինչպէս վայելելու ե՞ն արդեօք կրօնական այն ամեն տեսակ իրաւունքները, որ խորամանկ համիսլամականները վերագրում են Թիւրքիային ։ Ամենքին շատ լաւ յայտնի է, թէ ինչպէս արեւելեան ազգերը սիրում են խոնարհուել ոյժի առաջ ։

(Շարունակելի)

ՁԵՌՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՆԵՐՍԷՍ ՔՀՆ. ՂՕՆՋԷԿԻՒԼԵԱՆԻ

Խմբագրութիւնս Մանչէսթրէ ստացած է հետեւեալ նամակը ․

Ըստ որոշման Կեդր․ Վարչ. Պատկառելի Կրօնական Ժողովոյ եւ յանձնառութեամբ Ամենապատիւ Ս. Պատրիարք հօր, փութացի 'ի Մանչէսթր Գեր. Տ. Գէորգ Եպիսկոպոս Իւթիճեանէ քահանայ ձեռնադրուելու ։

Նորին Գերապատուութիւնը պաշտօնական թուղթերս աչքէ անցնելէ վերջ, ձեռնադրութիւնը աւելի հանդիսաւոր եւ փայլուն ընելու համար, որոշեց մասամբ կատարել, եւ հոկտեմբեր 23 ի Կիւրակէին տեղւոյս Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյն մէջ զիս սարկաւագ ձեռնադրեց եւ 29 ի շաբաթ երեկոյին քահանայական կոչումը եւ 30 ի կիւրակէին ալ հանդիսաւոր կերպով ձեռնադրութեան եւ Օծման Ս. Խորհուրդը կատարեց՝ կոչելով զիս Ներսէս քահանայ, 'ի յիշատակ Սրբոյն Ներսէսի Շնորհալւոյն, խաչատիրականութեան պաշտօնը կատարեց Արժ. Տէր Տրդատ վարդապետ Գրծակեան որ քաղաքս կը գտնուի եբր հիւր, եւ տեղւոյս դպրաց դասն ալ իրենց Դպրապետին առաջնորդութեամբ երգեցողութեանց մասնակցելով՝ հանդէսին փայլը աւելցուցին եւ ժողովուրդին բարեպաշտական զգացումները հրահրեցին ։ Տեղւոյս Ս. Եկեղեցին կառուցուելէն 'ի վեր այսպիսի կրօնական հանդէս մը տեղի ունեցած չ՚ըլլալով ձեռնադրութեան երեք օրերն ալ ժողովուրդը խուռն բազմութեամբ լեցուած էր եկեղեցին ։

Ուստի կը խնդրեմ ձեր սիրելութենէն որ երկտող յայտարարութեամբ մը հաճիք ծանուցանել հասարակութեան՝ Ձեր Ազգօգուտ թերթին միջոցաւ, քահանայ ձեռնադրուիլս եւ Ներսէս քահանայ կոչուիլս, որպէսզի թէ՛ Տօպրիչի ժողովուրդը եւ թէ՛ շրջակայ գիւղերը եւ կամ ուրիշ քաղաքներ գտնուող ազգայինք տեղեկանան ։

Արդ՝ կանխաւ մատուցանելով խորին շնորհակալութեանցս հաւատիքն Ողջունիւ սիրոյ եւ օրհնութեամբ Մնամ աղօթարար Ներսէս Եպ. Ջուղայեցեան

2 Նոյեմբեր 1905
Մանչեսթր

ՀԱՎԱՏԻՍԱԹ

ԹՈՒՐՔԻԱ

Մաքէտոնիա գօնթրօլընը Սուլթանա գապուլ էթթիրմէք իչին թէվլէթլէր պէյնինտէ մուգարըէր օլան նիւմայիշ իւլ ըճրա Միթիլլի աատասընըն կեօմրիւք պինալարընը իշղալ էթմէքլէ պաշլայաճագ թըր. Էկէր Սուլթան ինատընտա տէվամ իտէր իսէ Թէնէտօս ատասընըն կեօմրիւքլէրի տախի զապթ օլունաճագլար, վէ պիլ ախարէ Իզմիրի զապթ վէ Զանագգալէի տէնիզտէն ինզաթէ իտէճէքլէր։

Բու նիւմայիշէ իճրա իտէճէք օլան տօնանմատա ալըման վաբօրլարը պուլունմայաճագ իսէ, Ալմանիա տէվլէթիտիրկէրտէվլէթ ըէ հէմֆիքիր օլտըղընը Սթամպօլտաքի էլչիսինին իմզասը իլէ Պապըալի վէ Թեպլիյէն իժմիշ տիր։

—Էլէնքսանտրա Բուլմէն ին Սթանպօլտան աստըը պիր թէլկրաֆա կէօրէ, կէօնտ Թիւրքլէր հիւքիւմէթէ պիր ինթարնամէ վէրմիշ, էկէր էրմէնի իսիմթիւանլարը մանվ ու թէէտիպ էթմէզլէր իսէ, կէնտ-Թիւրքլէր քենտիլէրի պօմպալարլէ էրմէնիլէրի գըրմագ մանվ իտէճէքլէր իմիշ։

Բու խօտա պիր շայիա հէր հալտէ Եըլտըզտան նէշրէթ էթմիշ օլաճագ տըր. չիւրա էն էվվէլ կէնճ—Թիւրքլէր թէշքիլ օլունտըղու պիր զամանտա մաւլէ տէկիլ տիրլէր, քէզա Սուլթանըն վէ չիւրէքի խարէսի հիւքիւմէթէ գարշը էրմէնի գօմիթալարըն հարէքէթի կէնճ--Թիւրքլէրին արզուլարընա պիր խըտմէթ տիր. նու հալտէ պունլարըն էրմէնի գօմիթէսինէ գարշը օ խօտա վահշի պիր թէշպիր թիւշիւնմէսի մանթըգա վէ մագսատէ մուղայիր պուլունմագլէ, հէր հալտէ էրմէնիլէրէ գարշը կէօսթէրիլէն մէզգիւր թէհտիտ Եըլտըզ ավենէսինին չըգթըղը պիր էսէրի օլապիլիր։

—Բոզը կազէթալարտա կէօրիւնէն տիկէր պիր բէվայէթէ կէօրէ, Մաքէտօնիա գօնթրօլընը գապուլ էթմէքտէն խօֆ Շէյխիւլ իսլամ հէնի պիր գըրիլն իճրասընը միւնասիպ կէօրիւր իմիշ քի պու սէպէպլէ ուսում Թիւրքիա մէժլիսի չըգարագ, տէվլէթլէր պէյնինտէ իթթիֆաք հասըլ օլսուն, վէ պու սայէտէ

ւաթամիւ-ֆօռնըն մուհաֆազասը միւնասիպ կէօրիւլմիւն։

Շու հավատիսաթըն նէ տէրճէճէ էսասլը օլտըղը մէճհուլ իսէտէ, Թիւրքիատա միլլէթթաշլարըմըզըն շու սըրա թէհլիքէլի վազիյէթտէ պուլունտուգլարընը կէօստէրիյօր։

—Բուն-տան էվվէլքի նօմէրօմըզտա Եըլտըզըն տէր խաֆիյէսի Ֆէհիմ փաշանըն արզասընտան պիր պօմպա աթըլտըղընը խապէր ըրտ. էվվէլքի կիւն Սթանպօլտան պիր թէլկրաֆ մէրգում փաշանըն տէրտէնա օլունտըղընը պիլտիրտի. (Թուհաֆ!!)

ՌՈՒՍԻԱ

Բեթըրսպուրկտա նոյեմ. 4 տէ սօսիալիսթլէր վէ իւթթիլաճըլար պէօյիւկ պիր մէճլիս իտէրէք միւթեհատիտ նութգլար իրատ էթթիլէր. Սեօյլէնէն նութգլարըն մուխթասար մալը շունտան իպարէթ տիր. «Լիպէրալ-պուրժուալարը թայիֆ իտէրէք օնլար եօլըն խարըջընա կէլտուպ, շայըը թանձ իլէրի կիթմէք իսթէմէյօրլար. Պիզիմ իտէալիմիզ վէ մագսատիմիզ սօսիալիսթ—ճումհուրիյէթի թէշքիլ էթմէք տիր, վէ հօկտեմպրատէքի թաթպիլի մէշրուտիյէթ օգուտօտա 6 նըն գանունը էսասիինի լաղվ ու մանվ էթթիկի կիպի, նօյէմպրտա իճրա օլունաճագ թաթիլ հօկտեմպր՛տաքի գանունի էսասիի մանվ էյլէյէճէք տիր»։

Իշպու մատտա իրատ օլունան նութգլար պիւթիւն հազըրուն թարաֆընտան ալգըշլարլէ գապուլ օլունտուլար։

—Զարըն բէյասէթի ալթընտա Բեթէրհօֆտա վիւքէլա մէճլիսի թէնէմմիւ օլունարագ, նու կիւնլէրտէ իչիլէրին թէքրար ումումի թաթիլի մէշրուտիյէթինտէն պաճօ օլունմըշ տըր, Մ. Վիթթէ՛ իշճիլէրին պու թաթիլ հօկտ. 17 տէ նէշր օլունան մանիֆեսթին աճքեամընը իճրա էթմէմէկ մանի օլայօր տէմիշ տիր. Մ. Վիթթէնին պու վէ սայիր պէյանաթը իւզէրի նէ՛ մէճլիս շու գարարլարը վէրմիշ տիր. «Ումում իշճիլէր կիւնտէ 9 սաաթ չալըշաճագլարտը շարթէ իշճիլէր իշէ պաշլամազլար իսէ, հիւքիւմէթ վէ ֆապրիգաթօբլար պէյնինտէ պիր իթթիֆաք հասըլ իտէրէք՝ 70 ֆապրիգալար գաթիէն գաբանմաճագլար. Քէզա ֆապրիգալարտա միթինկլէր մէնն օլունտուգ վէ ճէպըրէն տաղըտըլաճագ տըր։

«Բ. Երնյուէկ մէքթէպլէրին հազըրն կիւնլէրտէ աչըլմասընը էմր ու թալիմէ օլունաճագ, պու էմրէ իթաաթ էթմէյէն մէքթէպլէր գաթիէն գաբանաճագ տըրլար։

«Դ. Պիւթիւն շիրքէթլէր վէ թէշքիլաթլար թանգիգ վէ թէճասիւս օլունաճագ տըրլար. վէ խուլիգան իսմի իլէ մարուֆ չաթիլէնլար շէհիրլէրտէն իխրաճ օլունաճագլար։

«Դ. Բօլօնիայա օրթօտոքս խարէսի եանի տախիլի իտարէսի մէշրուտիյէթ վէրիլմէյէճէք։

«Ե. Պարիյէ ասքէրլէրին միւտտէթի ասքէրիյէսի թէմտիտ օլունաճագ տըր։»

—Մ. Վիթթէ իշճիլէրէ խիթապ շու մաալտա պիր նասաճաթնամէ նէշր էթմիշ տիր.

«Իշճիլէ՛ր, քէնտի զէվճէնիզի վէ էվլատընըզը տիւշիւնիւնիւզ քէնտա ֆէնատիքլէրըն թէշվիգաթընա գուլագ վէրմէյին. կիւտէն իշինիզէ պաշլայըն վէ գանունի օլունչը հիւքիւմէթ սիզին մէնֆաաթընըզը նազարա ալըպ իգթիզալարընը իճրա էթմէք իչին Զարտան էմիր գապուլ էթմիշ տիր» վէ սաիրէ։

Սօսիալիսթլէր Վիթթէնին պու նասաճաթնամէսինի նազարա ալարագ անը էհալիի ալտաթմագ իչին պիր թարիգ ատտ էթթիլէր վէ թաթիլի մէշրուտիյէթին տէվամընա գարար վէրտիլէր։

—Թաճ ըն մուխալիֆի մախսուսընըն չայանը էմնիյէթ պիր մէնպաատա ալտըղը մալումաթ իւզրէ, Զար շիմտի խարէճէ հիւքիւմէթի իւչ քիշիտէն միւրէքքէպ պիր Թիւթթօրիգա իհալէ էթմէք իսթէր իմիշ. պունլար Կրանտիւք Նիքօլա Նիքօլաէվիչ, գօնթ Ժ. Իգնաթիէվ վէ ժէնէրալ Թրիբօվ նամ զաթլէրտէն օլաճագ ըմըշ։ Էկէր պու հավատիս ճասսըտ օլըրսա իսէ, Ռուսիանըն էհէմիյէթ գան տէրեասընա թաավիլ օլունաճաղընա շիւբհէմիզ օլամազ տըր։

—Կավկասիատա, պա խուսուսա Բագու վէ Շուշի շէհիրլէրինտէ վէ գազալարտա Թիւրք պէյլէր ճահիլ վէ միւթէասսըպ միւսլիւմանլարը էրմէնիլէրէ գարշը թէշվիգ էթմէքտէ օլտուգլարընտան, էհէմիյէտէն գըրգինլար վէ սօյգունլար վէ խուվէլէր վուգու պուլմագտա տըր, խըսմ բոլիսավիլար վէ բօլիսլէր, քէզա խուլիգան թափիր օլունան բուսյափիլէնլար Թիւրքլէրէ պիրլէշերէք՝ Բագուտա վէ տիկէր պազը մահալլէրտէ էնվայի գատլալըղտա պուլունմըշլար. Խալընըզ Բագու շէհրինտէ 60 էրմէնի գաթլ օլունմըշ։

—Աճէմիստան հիւքիւմէթի Շահըն էմրի մախսուսի իլէ Աճէմլէրէ Կավկասիայա կիրմէք իչին բաշբօրթ վէրիլմէսինի մէնն էթմ. զիրա պունլար կիտտուգ օրատաքի Թիւրքլէրլէ պիրլէշէրէք էրմէնիլէրէ գարշը հիճում խտէյօրլար ըմը. Բէ-

զա շարիքլէրին Բուսիայա կիթմէքլէրինի խասագ իտտիմիշ վէ Զարդա ըրմազը քէնարընտան պիր գաչ քէրվար եօլճըլար կէրի չէվիրմիշլէր տիր։

ԹԱՏՐՈՆ

ՍՐԱՀ «ՍԱԼՏԻՆԷՆԻԷ»

Վաղը, Հինգշաբթի գիշեր, ճիշդ ժամը 9 եւ կէսին ծանօթ ողբերգուաբուհեստագէտ Պ. Կ. Գալֆաեան, մասնակցութեամբ գերասանուհի Տիկին Պ. Յասուլեանեան եւ Պ. Տ. Գալեմճեանի պիտի ներկայացնէ

«ՕԹԵԼԼՕՅԻ»

Նշանաւոր 4 տեսարաններ, Հեղինակութիւն «ՇԵՔՍՓԻՐ»ի։

ԹԻՃԱՐԻՅԷ

ՎԱՐՆԱ, Նոյեմ. 9

ԶԱԽԻՐԷ

ՊՈՒՂՏԱՅ

Վակօն	54-60 լիվ.	10. / 11. 40
Արապա	52-62 լիվ.	9.80 /11.60
ԱՐԲԱ,		
Վակօն 100 քիլօ		11 20 /11. 50
Արապա	42-47 լիվ.	6. 60 / 6.80
ԽՈՒԼԱՖ արապա 33/36 լիվ.		5. 20/5.30
Վակօն 100 քիլօ		11.80/11 70
ՖԱՍՈՒԼՅԱ արապա 100քիլօ		25—/29
ՌԱՓԻՑԱ 100		22. 23.
Արապա 100 քիլօ		եօգ
ՏՈՒԸ արապա		10/ 11
ՔՕԼԶԱ արապա 55-60 լվ.		11./13.40
ՄԻՍԻՐ 57-58 լվ. ապապա		8. /8.60
» 100 քիլօ		11. 50- 11. 60
ՉԱՎՏԱՐ արապա		9. / 9. 60
» 100 քիլօ		13. /13.50

Կիւնտէ 50—60 վակօն վէ 2—300 արապա կէլմէկտէ. վակօն մուամէլէսի նափօլէօն20 ֆր. արապա մուամէլէսի նափօլէօն 20. 20

ՍԱՐՐԱՖԻԷ

Նափօլէօն 20, 20 ֆրանք
Օսմ. լիրասը 22, 75 ալթուն ֆրանք

ՊԱՖԱԼԻՅԷ

Վարնա բագգալ չարշըսընտա պագգալիյէ մալլէրինին պու կէօնքի ֆիյաթը, ալթուն ֆրանք իլէ։

ԳԱՀՎԷ	2.10/ 2.20
ՇԷՔԷՐ նէմչէ	68
ՇԷՔԷՐ քէսմէ] սանտըգ	32. 50
ԲԻՐԻՆՃ Ճէնովա չուվալը	42
» Ֆիլիպէ »	40
» Ինկիլիզ »	28. 50
Բիզօ՛ »	49
ԿԱԶ Սանըղը	12.
ԶԷՅԹԻՆ եաղը քիլօ	1.—1. 10
ԳՈՒՐՈՒԲ իւզիւմ	30

ԹԷՄԻԶ ՉԷՄԷՆ ՎԷ ՍՈՒՄԱԳ

Գօյիւմճիլէրտէն չըգան թասըըրըլտա ըզգէթինտէ թասթիգ էտիլմիշ խալիսլիկի պէլլի օլունուր քի Պալճալար չարշուսընտա նումէրօ 73 Ց. վէ Կ. Թիմուրճեան պիրատէրլէր տիւքեանընտա պու սէնէնին նաթիւրէլ Գօյիւմճէսի չէմէնի վէ սումագ սաթըլմագտա տըր։

Թարիֆէտէն սըրարիչլէր սէրիան իճրա օլունուր։

Одговорникъ А. Курбетиянъ
печатница Д. Тодоровъ и С-ие—Варна